

ÖZET

Fıkıh usulü, başta fıkıh olmak üzere bütün İslami ilimler için bir üst metodoloji hüviyetine sahiptir. Şâfiî, kaleme aldığı er-Risâle'siyle bu ilmin kurucusu olmuştur. Ona göre, şer'î hükümler konusunda kesin ve güvenilir bilgi sağlayan kaynaklar/cihetü'l-ilm, Kur'an, Sünnet ile icmâ ve kıyastır. Şer'î delillerden olan hadislerin birbiriyle uyumu ve aralarında yaşanacak ihtilafı giderme, Şâfiî'nin eserlerinde önemli bir yer tutmanın yanı sıra onu, usule dair bir eser yazmaya sevk eden etkenlerin başında yer almaktadır. Şâfiî, hadisler arası ihtilaf konusunu ele alan ve çözüm esaslarını belirleyen ve bu alanda müstakil eser yazan ilk kişidir. Çalışmamızda Şâfiî'nin konuyla ilgili eserleri başta olmak üzere konuyla ilgili çalışmalarını incelemek suretiyle anlayışını ortaya koymaya çalıştık. Bu çerçevede birinci bölümde Şâfiî'nin hayatı, eseleri, düşünce yapısı ve fıkıh usulü anlayışına yer verirken; ikinci bölümde ihtilaf ve ilgili kavramların tanımı, teâruzun imkânı, vukuu, rükünleri, şartları, mahalli, hükmü, türleri ve çözüm yolları gibi konularda İmam Şâfiî ile cumhurun yaklaşımlarına yer verdik. Şâfiî'ye göre şer'î deliller arasında, çözümsüz bir çatışmanın vuku' söz konusu değildir. Ancak, her çözüm yolu mutlaka bir delile dayanmalıdır. Şâfiî, eserlerinde teâruz kavramını mutlak olarak delillerin çatışmasını ifade etmek üzere kullansa da çoğunlukla hadislerin birbiriyle çatışmasını ifade etmek üzere, ihtilafu'l-hadis kavramıyla aynı anlamda kullanmaktadır. Şâfiî, muhtelif/ihtilaf kavramlarıyla, aralarında cem' imkânı bulunmayan hadislerin çatışmasını kastetmektedir. Şâfiî, zahirde birbiriyle çatışan ve te'lifi imkân dâhilinde olan deliller için "*cem'*" kavramı yerine "*iki delilin kullanılması*" veya "*iki haberin geçerli kılınması*" anlamına gelen "*isti'mâlu'd-delileyn*" ya da "*İmdâu'd-delileyn*" ifadelerini kullanırken, buna karşın aralarında hakiki teâruzun/ihtilafın bulunması nedeniyle uzlaştırılmayan deliller için ise, "*İki delilden birinin itibardan/amelden düşürülmesi, atılması, işlevsiz kılınması*" anlamına gelen "*ıskatu/tarhu/ta'til-ü ehadi'd-delileyn*" tabirlerini kullanmaktadır. Şâfiî, ihtilafı gidermede sırasıyla cem', nesh ve tercih yollarına başvurmaktadır. O'na göre nesh ve tercih, hakiki; cem' ise zahiri ihtilafı giderme yollarıdır.

Anahtar Kelimeler

Şer'î delil, Hadis, İhtilaf, Teâruz, Cem', Çözüm yolu, Nesh, Tercih, İskat, İ'mal.

ABSTRACT

The fiqh method, especially fiqh has an upper methodology identity for all Islamic sciences. Shafii, in his book *er-Risale*, was the founder of this science. According to him, the sources that provide precise and reliable information on shari'a ruling / *ciheta'l-ilm* are the Qur'an, the Sunnah and the *ijma* and *qiyaas*. The harmony of the Sharia evidences and especially eliminating the dispute of the *Ahadith*, is one of the most important factors in Shafii 's work, as well as its importance in writing a method. According to him, among the Shari'i proofs, there is no issue of having an unsolved problem. However, every solution must be based on an evidence. Although Shafii uses the concept of *teâruz* in his works to express the conflict of the evidence, he often uses the conflict as a discipline to express the conflict of the hadiths. Shafii refers to the conflict of the hadiths which do not have the possibility of combination. He uses this notion only for evidence that can be resolved through conflict, or preference among them. The evidence that carries this attribute is only hadiths. Shafii is the first person who deals with the issue of conflict between hadiths and decides the basis of the solution and writes an independent work on this field. According to him, the hadith dispute is mostly due to narrator as a source, but also because of the difference of context, not considering the public-matter, and the unknowingness of the *nas* relation. Shafii, "*isti'malu'd-delileyn*" or "*Imdau'd-delileyn*" which means "the use of two pieces of evidence" or "the validation of two articles" instead of the concept of "*cem*" for the evidence which conflicts with each other, for the evidence that we are using the expressions but are unable to be reconciled because of the existence of true dispute among them and we are to take one of the evidence and abandon the other, we can say that there is "*inscription / tarhu / ta'til*", which means that one of the two evidences should be dropped, -*i ehadi'd-delileyn* ". For this reason, in the open conflict, both conflicting evidence will be the subject of the work; whereas in the real conflict, only one of the conflicting evidence can be the subject of the work. Shafii appeals to the way of reconciliation / *cem* 'when there is a conflict between the proofs, then to the way of *nesh* when he cannot find this possibility, and when he cannot find the *nesh* he used the way of *tercih*. According to him, while *nesh* and *tercih*, are ways of resolving the true conflict; *cem* 'is the only way to resolve the visible conflict.

Keywords

Proof of Shri, hadith, dispute, conflict, conciliation, way of solution, cancel, preferance, drop, actuat.